

Še čudoviteje se nam božji Zveličar razodeva v mašnih skrivnostih. Res so Marija in Jožef in presrečni pastirji vidno, na lastne telesne čute doživeli božično skrivnost, a tudi mi jo doživljamo resnično, čeprav zakramentalno. Kakor Marija in Jožef z betlehenskimi dogodki stopita v neposredno božjo bližino, tako tudi duhovnik in z njim verno ljudstvo pri presv. evharistični daritvi more jemati v naročje, v svoje roke svetega Boga, tam v Betlehemu skritega pod podobo človečnosti, pri mašni daritvi pa pod podobo zakramentalnih stvari kruha in vina. Kar so srečni pastirji smeli videti, to srečnejši kristjani smejo tudi okusiti pri evharističnem obedu sv. obhajila. Kako globoko je krščanstvo, kako sveti, nedoumni so božični prazniki!

GORENJSKE NAVADE O BOŽIČU

M. Koman

Božič. Dan pred Božičem imajo gospodinje mnogo opravila s pečenjem potic in "poprtnjaka". Poprtnjak je hleb belega kruha, ki mora ostati cel prav do Sv. Treh kraljev in mora biti na mizi vse tri božične večere, to je: na Sveti večer, na predvečer Novega leta in Sv. treh kraljev, ko se poprtnjak razreže. To delo navadno prevzame gospodar. Vsi člani družine ga navadno dobe po en kos, ostalega pa razreže na toliko delov, kolikor glav živali ima pri hiši ter ga vsega mednje razdeli. Tudi pujski in kuretina so deležni poprtnjaka.

Otroci in tudi odrasli — ker takrat itak ni nujnega dela — pa tisti dan pred Božičem pridno pripravljajo in sestavljajo jaslice, ki so po nekaterih hišah posebno lepe. Božičnega drevesca (smrečice) Gorenjec ne ceni, češ, to je novotarija. In če ravno skoro vsaka hiša poseduje toliko smrekovega gozda, da ima malih smrečic v izobilju, vendar ne boš nikjer videl božičnega drevesca, pač pa le jaslice, ki so našim ljudem tako pri srcu, da si brez njih Božiča skoro misliti ne morejo.

Ko se zmračí, dene gospodinja v lonec lopatico žerjavice, napolni skodelico z blagoslov-

ljeno vodo in vtakne vanjo pušpanovo vejico. Gospodar potrese žerjavico z dišečim kadilom, se prekriža in začne glasno moliti. Nato gre z loncem v roki pokadit vse shrambe, živino in vsa gospodarska poslopja. Takoj za gospodarjem stopa eden izmed družine, noseč v roki skodelico z blagoslovljeno vodo in pridno škropi na desno in levo. Za njim pa hodi s sklenjenimi rokami ostala družina in pobožno odgovarja gospodarjevi molitvi. To kajenje in škropljenje se potem ponovi oba božična večera, t. j. na predvečer Novega leta in Sv. Treh kraljev.

Na sveti večer pride na mizo samo mrzla večerja, bodisi solata, shlajeno kuhano sadje ali kaj podobnega. To pa v pobožen spomin na Kristusove starše, Marijo in Jožefa, ki na ta večer nista imela nič gorkega v ustih.

Božični večer je pri nas skoro tako poln vraž kakor n. pr. Kresni večer. Najbolj razširjeno in običajno je "vlivanje svinca", kar se vrši takole:

Kos svinca denejo v železno posodo in postavijo na ogenj, da se raztopi. To raztopino vlijejo potem v večjo posodo, napolnjeno z mrzlo vodo. Raztopljeni svinec se v mrzli vodi seveda takoj strdi in dobiva pri tem raznovrstne oblike, ki dostikrat več ali manj sličijo kakemu predmetu. Pripeti se, da dobi svinec v mrzli vodi podobo sveče. Potem je gotovo, da bo v tem letu pri hiši krst. Ako pa oblika spominja na mrtvaško glavo ali krsto, tedaj bo med letom kdo izmed družine umrl. Podoba harmonike ali venca pomeni poroko itd.

Če je božična noč jasna in mesečna, zahajajo dekleta kaj rada h stoječi vodi, v kateri vidijo svojo bodočnost, predvsem pa svojega bodočega moža. Ko se namreč dekle skloni proti vodi, vidi v njej poleg svoje podobe tudi podobo onega, ki ji je "namenjen". Ampak ta poskus menda ni prav varen, kajti Tomažinova babica iz Dupelj je vedela povedati, da je šla neko sveto noč njena sorodnica gledat k bližnjemu ribnjaku, če ji je kdo "namenjen". Toda — o groza — v ribniku je poleg svoje podobe ugledala podobo moža, ki je imel mrtvaško glavo. Tega se je tako prestrašila, da je kmalu potem umrla.

Na sveti večer, med 11. in 12. uro se med seboj razgovarja živina. Čuje in ume jo le oni, ki je v popolni milosti božji. V kovorju je pa-

stirček, ki je imel svojo borno posteljo v hlevu, čul na sveti večer, kakor je krava Sivka potožila svoji tovarišici Dimki:

“Nekaj ti povem, Dimka. Letos bodo mene zaklali. Danes čez leto me ne bo več.”

To je pastirček dobro čul in je drugi dan povedal družini, a nihče mu ni hotel verjeti. Vsi so bili mnenja, da se mu je sanjalo. Gospodar, ki je prvotno res mislil zaklati Sivko, je potem nalašč zaklal drugo kravo, pa čujte, kaj se je zgodilo. Kmalu potem je gospodar gnal Sivko v bližnjo vas, hoteč jo oplemeniti. Kravi pa se je na ledeni poti izpodrsnilo in padla je tako nesrečno, da so jo vsled zadobljenih poškodb morali zaklati.

Na sveti večer se družina mudi večinoma okrog jaslic. Tam se nedolžno zabava in prepeva narodno-nabožne pesmi. Še celo stari dedek dne tedaj vivček iz ust in “pritisne” z drugimi vred.

Narodnih pesmi, ki se nanašajo na božično noč, imamo pri nas skoro brez števila. Le žal, da nam primanjkuje prostora, sicer bi objavila tu vsaj najbolj originalne. Naj zapišem eno, ki mi je bila že od nekdaj najbolj všeč. Pela jo je teta Špela, ko me je še ujčkala na kolenih:

“Perjatu moj,
le pojd' z menoj,
greva v Betlehem nocoj.
Tam v štalici
na slamici
eni mali Bogec spi.
Ni srajčice,
ni rjuhice
ni nobene odejice.
Osu in vov
je Ješčka grov,
k' je od mraza drgetov.
Sta pihala,
sta dihala,
sta s sapo grela ga.”

Do polnoči ne misli nikdo na počitek, ker se je treba pripraviti na polnočnico. K polnočnici gre razen malih otrok ali kakega prav starega deda ali babice vsa družina. Ko pa pridejo iz cerkve domov, poležejo po klopeh, po tleh ali kjer si že bodi. Na svojo posteljo se Gorenjec v sveti noči nikakor noče vleči, to pa za-

to, da s tem počasti spomin na Sveto družino, ki tisto noč, ko se je rodil Kristus, tudi ni mogla počivati na svojih ležiščih.

Sveti dan držimo pri nas za največji praznik v letu in ta dan se vsakdo udeleži treh sv. maš. Ves ostali dan praznujejo s tem, da ostaja vsa družina lepo doma. Priti mora le kaj izredno nujnega, da gre kdo od doma. Tudi gostilne so na božični dan prazne. Vsa količkaj odložljiva opravila prihranijo za drugi dan, to je Štefanovo, ki je že bolj navaden praznik.

Štefanovo (26. decembra). Gotovo je, da otroci v celem letu nikoli ne hite tako radi v cerkev kakor na Štefanovo k veliki maši. Hej, to je veselje, ko enkrat izjemno celo v cerkvi smejo gostoleti in tekati sem in tja. Ta srečni čas traja od devete ure pa dotlej, da se prične sv. opravilo.

V cerkvi, takoj pri vratih ima cerkveni ključar napravljeno stojnico in v njej stoje kar cele vrste lesenih konjičkov, kravic, ovčic in pujskov. Okrog stojnice se kar tare otrok, ki kupujejo to leseno robo in jo nosijo okrog altolja. Pri altolju pa že čaka par ministrantov s košarami, v katere morajo otroci polagati kupljeno blago. Ko je košara polna, jo nese ministrant nazaj k stojnici, kjer blago zopet izpostavi, in kupčija se začne iznova. To romanje okrog altolja je deci zelo po godu. Če dobi n. pr. otrok od staršev pet kronic, ne bo dal vsega denarja naenkrat ključarju, pač pa za vsako živalico le po eno krono, da bo tako mogel iti petkrat okrog altolja. Pri tem opravlilu ne hodijo počasi, nego kar tekajo drug pred drugim. Ker imajo od grde poti navadno mokre ali celo snežene čevlje, jim po kamenitem tlaku rado polzi in vsled tega dostikrat cepajo po tleh kakor snopi in pri teh prizorih celo odrasle posili smeh.

Na Štefanovo se blagoslovi tudi sol, katero pa prineso v cerkev le odrasli ljudje. Ta “štefanova sol” je baje zelo dobra za uspešno rast polja in travnikov in se mora raztrositi takoj na Štefanovo. Ker je tedaj navadno sneg in vsled tega slaba pota, je navada, da kdo izmed možkih zajaše konja in raznosi štefanjo sol po travnikih in polju.

Šentjanžev dan (27. decembra). Ta dan je navaden delavnik, a vendar je nekak praznik, in sicer samo za posle. Oni posli namreč, ki

menjajo svoje službe, se na šentjanžvevo selijo k novim gospodarjem. (Na kmetih se pogodi posel z gospodarjem za celo leto in posel, ki med letom zapusti službo, nima veliko ugleda.) Preden gredo posli v novo službo, se zbero v gostilni, da pijejo na dobro srečo. Tam jih že čaka kak "škripač" in začne se vesel ples, ki traja do večera. Te zabave se smejo udeležiti tudi oni posli, ki ostanejo še nadalje v svoji stari službi.

Gospodar, ki dobi novega posla, pride zve-

TA NOČ JE SVETA NOČ

K. Š.

Ta noč je polna čuda,
ta noč je sveta noč,
hudoba izgubila
je danes svojo moč.

Na nebu nova zvezda,
poglejte, plameni,
prelepo dete v jaslih
na slamnici leži.

Zatone svetla zvezda,
še danes pojde v kraj,
a luč, prižgana v hlevcu,
ostane vekomaj.

čer z vozom po njegovo "škrinjo", v kateri ima shranjeno obleko in druge malenkosti. S skrinjo vred naloži tudi novega posla, ki je od prejšnjega rajanja navadno zelo dobre volje (hlapci celo vriskajo) in ga odpelje na svoj novi dom.

Pametva (28. decembra). Tega dne boš gotovo tepen, čim se pokažeš izpod strehe. Sicer pa niti treba ni, da bi hodil iz hiše, kajti mladi bojeviti svet — dečki in deklice od 6 do 12 let — prilomastijo oboroženi s palicami v hišo ter začno švrkati in kriče:

"Pametva, pametva,
dan's je naš dan.
Daj nam kaj, daj nam kaj,
če si kristjan!
Košček potice,
krajcar al' dva.
Oče v nebesih
naj žegen ti da!"

In da se jih čimpreje iznebiš, ti ne kaže drugega, kakor da jim daš kronico ali košček božične potice, nakar jo odkurijo drugam.

Te otročje pravice se dostikrat poslužijo tudi odrasli, seveda le za šalo. Če boš kdaj stopil na Pametvo v kako gorenjsko hišo, se ti zna pripetiti, da boš preden se dobro zaveš, med glasnim smehom navzočih, z metlo prav krepko obunkan.

Silvestrovo. Po mestih se je zlasti zadnja leta razpasla navada, da obhajajo zadnji dan leta več ali manj hrupno. So ljudje, ki si Silvestrove noči drugače skoro misliti ne morejo nego v gostilni, kavarni ali na kakem drugem zabavišču. Popolnoma nasprotno ravna v tem oziru naš Gorenjec, kajti na dan, ko zatone v večnost tekoče leto, vse bolj kot drugekrat razmišlja o minljivosti vsega, kar živi pod božjim solncem. Zlasti prevladuje tiha, a tem bolj globoka otožnost v oni hiši, kjer je med letom nezprosna smrt pobrala kakega družinskega člana. "Bog ve," se vprašujejo med seboj, "kateriga izmed nas bo na novo zmanjkalo v prihodnjem letu."

Zvečer molijo pri skupni molitvi nekaj več očenašev, in sicer v zahvalo Bogu za sprejete dobrote minulega leta, obenem pa prosijo, da bi se jim srečno pričelo in končalo nastopno leto.

POUČLJIVE ZGODBICE

Uredil Fr. Martin

Kadar je sv. Frančišek Asiški premišljeval dogodke pri rojstvu Gospodovem, je bil vselej globoko ganjen. Največji vtis je vanj napravilo to, da je moral Sin božji iskati svoje ležišče v trdih jaslih. Da bi se še bolj vglobil v skriv-